

Interdyscyplinarność studiów na kierunku Turystyka i Rekreacja – przykład Międzywydziałowego Studium Turystyki i Rekreacji SGGW w Warszawie

Irena Ozimek, Artur Rutkiewicz

Streszczenie. W kształceniu specjalisty z zakresu turystyki i rekreacji, istotne jest, żeby absolwenci tego kierunku posiadali wiedzę z zakresu nauk przyrodniczych, społecznych, ekonomicznych i geograficznych. Dzięki ofercie programowej, w tym również praktykom zawodowym oraz wybieranym specjalizacjom, student Międzywydziałowego Studium Turystyki i Rekreacji SGGW w Warszawie w zależności od swoich zainteresowań pogłębia swoją wiedzę i umiejętności z zakresu turystyki na obszarach leśnych i przyrodniczo cennych, turystyki wiejskiej lub problematyki związanej z funkcjonowaniem przedsiębiorstwa na rynku usług turystycznych czy też hotelarstwa i gastronomii. Jest to możliwe dzięki zaangażowaniu nauczycieli akademickich z 8 wydziałów reprezentujących różne specjalności. Z uwagi na coraz większe znaczenie turystyki na obszarach leśnych i przyrodniczo cennych szczególną uwagę w niniejszym artykule zwrócono na kształcenie na poziomie specjalizacji obejmującej tę problematykę.

Słowa kluczowe: interdyscyplinarność studiów, turystyka i rekreacja, obszary leśne i przyrodniczo cenne

Abstract. Interdisciplinary studies in tourism and recreation – an example of Interfaculty Studies in Tourism and Recreation at Warsaw University of Life Sciences (WULS- SGGW) In the education of specialists in the field of tourism and recreation, it is important that graduates of this course have knowledge of the natural, social, economic and geographic sciences. By offering the program, including professional practices, and selected special tailor made courses, the student of Tourism and Recreation Interdisciplinary Studies of the Warsaw University of Life Sciences, has several opportunities to deepen his knowledge and skills related to tourism in forest and nature valuable areas, rural tourism and issues related to the functioning of the company on the market of tourist services or hospitality and gastronomy. This is possible thanks to the involvement of teachers from eight faculties, representing various disciplines. Given the increasing importance of tourism in forest and nature valuable areas, special attention in this article was paid to the education within the specialization in this field.

Keywords: interdisciplinary studies, tourism and recreation, forest and nature valuable areas

Wstęp

Problematyka zagadnień związanych z funkcjonowaniem, a także rozwojem turystyki i rekreacji wskazuje na ich znaczną różnorodność i zakres, stąd też ważne jest zapewnienie

odpowiedniego poziomu kształcenia studentów na kierunku turystyka i rekreacja. Międzywydziałowe Studium Turystyki i Rekreacji (MSTiR) zostało utworzone na mocy uchwały Senatu SGGW z dnia 16 grudnia 2002 r. w celu prowadzenia kierunku turystyka i rekreacja. Kierunek ten został uruchomiony w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie (SGGW) od roku akademickiego 2003/2004. W realizacji zajęć dydaktycznych na tym kierunku uczestniczą pracownicy wielu wydziałów SGGW, tj.: Wydziału Leśnego, Wydziału Nauk Ekonomicznych, Wydziału Nauk o Żywieniu Człowieka i Konsumpcji, Wydziału Nauk Humanistycznych, Wydziału Nauk o Zwierzętach, Wydziału Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu, Wydziału Budownictwa i Inżynierii Środowiska, Wydziału Rolnictwa i Biologii oraz przedstawiciele Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych i Studium Wychowania Fizycznego i Sportu.

Kształcenie na kierunku turystyka i rekreacja w MSTiR

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki (Dz.U. Nr 164, poz. 1166 z późn. zm.), absolwent kierunku turystyka i rekreacja powinien posiadać wiedzę ogólną z zakresu nauk przyrodniczych, społecznych i ekonomicznych.

Na MSTiR studia na kierunku turystyka i rekreacja realizowane są zarówno w systemie studiów stacjonarnych, jak i niestacjonarnych: trzyletnich studiów I stopnia (licencjackich) oraz dwuletnich studiów II stopnia (magisterskich). W zakres programu studiów wchodzi różnorodne przedmioty, m.in. takie jak: podstawy turystyki, podstawy rekreacji, ekonomia, zarządzanie, historia architektury i sztuki, pedagogika czasu wolnego, socjologia, fizjologia człowieka, ekologia i ochrona środowiska, kształtowanie środowiska i ochrony przyrody, geografia turystyczna, krajoznawstwo, ekonomika turystyki, prawo (na studiach I stopnia), czy też różnorodność biologiczna (bioróżnorodność), polityka turystyczna, planowanie turystyczne, marketing usług turystycznych i rekreacyjnych, doradztwo turystyczne, region turystyczny, produkt turystyczny, informatyka w turystyce i rekreacji (na studiach II stopnia). Oprócz przedmiotów podstawowych i kierunkowych studenci studiów stacjonarnych pogłębiają swoją wiedzę w ramach specjalizacji, zaś studenci studiów niestacjonarnych pogłębiają swoje zainteresowania, wybierając przedmioty spośród zajęć do wyboru. Na poszczególnych formach studiów stacjonarnych studenci wybierają następujące bloki specjalizacyjne:

- 1) specjalizacje na studiach stacjonarnych I stopnia – licencjackich (realizowane od 4 do 6 semestru):
 - przedsiębiorstwo na rynku usług turystycznych,
 - turystyka wiejska,
 - turystyka na obszarach leśnych i przyrodniczo cennych;
- 2) specjalizacje na studiach stacjonarnych II stopnia – magisterskich (realizowane od 2 do 4 semestru):
 - organizacja ruchu turystycznego,
 - hotelarstwo i gastronomia,
 - turystyka na obszarach leśnych i przyrodniczo cennych.

Sylwetka absolwenta kierunku turystyka i rekreacja, zarówno studiów I stopnia, jak i II stopnia uwzględnia zapisy zawarte w Rozporządzeniu MNiSW dotyczące standardów kształcenia ocenianego kierunku. Stąd też absolwent kierunku turystyka i rekreacja studiów I stopnia posiada wiedzę interdyscyplinarną z zakresu nauk przyrodniczych, społecznych, ekonomicznych i geograficznych; jest przygotowany do podejmowania działalności w zakresie turystyki i rekreacji, posiada umiejętności organizowania pracy oraz podejmowania przedsięwzięć w tej

dziejninie, przygotowywania oferty turystycznej i rekreacyjnej dla różnych grup odbiorców, nawiązywania kontaktów i komunikowania się, co jest istotne w prowadzeniu własnej działalności gospodarczej w zakresie organizacji turystyki i rekreacji (Burzyński et al. 1996, AWF w Krakowie 1993). Absolwent jest przygotowany do podjęcia pracy w biurach podróży, hotelach, ośrodkach wypoczynkowych, sportowych i rekreacyjnych, gospodarstwach agroturystycznych; administracji rządowej i samorządowej oraz organizacjach społecznych. Dzięki ofercie programowej, w tym również praktykom zawodowym oraz wybieranym specjalizacjom, w zależności od swoich zainteresowań absolwent pogłębia swoją wiedzę i umiejętności z zakresu turystyki wiejskiej, turystyki na obszarach leśnych i przyrodniczo cennych lub problematyki związanej z funkcjonowaniem przedsiębiorstwa na rynku usług turystycznych. Ważnym instrumentem kształtującym umiejętności i postawy na gruncie zdobytej wcześniej wiedzy są także praktyki zawodowe, które trwają 6 tygodni, w tym 4 tygodnie muszą być zrealizowane w biurze podróży.

Absolwent kierunku turystyka i rekreacja studiów II stopnia posiada wiedzę i umiejętności stosowne do wymagań współczesnego rynku pracy i zachodzących w nim zmian (Wyszogrodzki 2007). Wiedza ta i umiejętności absolwenta są rozszerzone w stosunku do studiów pierwszego stopnia, co umożliwia podejmowanie przez niego samodzielnej działalności menedżerskiej w obszarze turystyki i rekreacji. Dzięki wybieranym specjalizacjom, w zależności od swoich zainteresowań pogłębia swoją wiedzę i umiejętności z zakresu turystyki na obszarach leśnych i przyrodniczo cennych lub problematyki związanej z organizacją ruchu turystycznego czy też hotelarstwa i gastronomii. Samodzielność i kreatywność absolwentów jest kształtowana poprzez różnego rodzaju ćwiczenia, zajęcia terenowe i seminaria oraz przez realizację pracy magisterskiej. Absolwent jest przygotowany do pracy w przedsiębiorstwach turystycznych i rekreacyjnych; administracji rządowej i samorządowej oraz szkolnictwie. Jest on również przygotowany do podejmowania wyzwań badawczych i rozwiązywania problemów w sposób samodzielny oraz do kontynuacji edukacji na studiach trzeciego stopnia (doktoranckich), jak też do ciągłej aktualizacji i pogłębiania wiedzy w trakcie pracy zawodowej.

Turystyka na obszarach leśnych i przyrodniczo cennych – specjalizacja na MSTiR SGGW w Warszawie

Gros ruchu turystycznego, nie tylko w naszym kraju, odbywa się z wykorzystaniem różnorodnych przyrodniczych atrakcji turystycznych. Ruch ten najintensywniej generowany jest z terenów wysoko zurbanizowanych do obszarów przyrodniczych. Wśród nich tereny przyrodniczo cenne stanowią o atrakcyjności turystycznej oraz sile przyciągania turystów do danego regionu. Bez względu na motywacje lub sklasyfikowanie, zarówno dla turystów, jak i osób uprawiających różne formy rekreacji, przyroda stanowi wielką wartość, a walory przyrodnicze z pewnością są jednym z głównych czynników przy podejmowaniu decyzji o wyjeździe lub pobycie.

Jak wspomniano wcześniej, sylwetka absolwenta kierunku turystyka i rekreacja uwzględnić musi zapisy zawarte we wspomnianym rozporządzeniu, dotyczące standardów kształcenia. Stąd też osoba kończąca takie studia posiada interdyscyplinarną wiedzę z zakresu nauk przyrodniczych, społecznych, ekonomicznych i geograficznych (Dzieńdziura i Krawczak 2008). Z tego tytułu wiedza na temat środowiska przyrodniczego była i jest wśród przedmiotów zalecanych w podstawach kształcenia na kierunku turystyka i rekreacja (Włodarczyk 1997).

Profilowane zajęcia specjalizacyjne mają za cel dostarczenie informacji, nabycie umiejętności oraz kompetencji w kilku blokach zagadnień:

1. Nauki o funkcjonowaniu środowiska przyrodniczego oraz realizacji aktywności turystycznych i rekreacyjnych na jego terenie.
2. Stanu świadomości oraz potrzebach społeczeństwa w zakresie aktywności na terenach przyrodniczych oraz zagrożeniach i ograniczeniach, jakie są z nią związane.

3. Sposobami kanalizacji, organizacji ruchu turystycznego na obszarach przyrodniczych oraz dostosowaniem i doskonaleniem systemów zagospodarowania turystycznego na tych terenach.
 4. Ocenie walorów i atrakcyjności obszarów przyrodniczych oraz przygotowaniu, budowie i wprowadzaniu różnego rodzaju „przyrodniczych produktów turystycznych”.
- Zestawienie przedmiotów według powyższych grup tematycznych przedstawia tab. 1.

Tab. 1. Grupy tematyczne przedmiotów realizowanych w ramach specjalizacji „Turystyka na obszarach leśnych i przyrodniczo cennych” na studiach I i II stopnia

Table 1. Thematic groups of subjects implemented in the framework of specialization „tourism in forest and environmentally valuable areas” studies I and II degree

Grupa	Przedmiot
A	Różnorodność biologiczna świata a turystyka przyrodnicza Ekologia krajobrazu Edukacja ekologiczna Parki Narodowe w Polsce Podstawy łowiectwa
B	Rekreacyjne zagospodarowanie lasu Turystyka w Parkach Narodowych i Krajobrazowych Kulturowe znaczenie lasów Turystyka osób niepełnosprawnych
C	Organizacja i zarządzanie turystyką na obszarach przyrodniczych Urządzanie lasu dla potrzeb turystyki i rekreacji Infrastruktura inżynierska w zagospodarowaniu lasu Geoinformacja w turystyce i rekreacji Analiza i wizualizacja informacji o przestrzeni przyrodniczej
D	Waloryzacja krajobrazów leśnych dla potrzeb turystyki i rekreacji Fotografia przyrodnicza i krajobrazowa Leśne produkty turystyczne Turystyka w Lasach Państwowych Organizacja i prowadzenie wypraw turystycznych

Źródło: Programy kształcenia realizowane na MSTiR, 2011

Zajęcia specjalizacyjne stwarzają możliwość przedstawienia zarówno metod badań, podstaw teoretycznych, jak i ciekawych przykładów empirycznych w zakresie turystyki rekreacji. Forma i sposób realizacji większości przedmiotów kierunkowych i specjalnościowych wynikają z prowadzonych przez nauczycieli akademickich badań naukowych. W ramach specjalizacji odbywają się ćwiczenia terenowe oraz wyjazdy terenowe w celu zapoznania się z konkretnymi formami działalności w zakresie turystyki i rekreacji, charakterystycznymi ekosystemami, obiektami zabytkowymi, chronionymi itp. W ramach tych zajęć studenci zbierają samodzielnie różne dane, które następnie samodzielnie analizują i interpretują. Tematyka zajęć jest na tyle bogata i różnorodna, iż do wykonania programów zaangażowanych jest wiele zespołów nauczycieli akademickich.

Wśród treści programowych dotyczących przygotowania środowiska przyrodniczego na zjawiska związane z ruchem turystycznym można zauważyć trzy grupy. Pierwsza dotyczy analizy zasobów i stanu środowiska, druga zawiera wiedzę dotyczącą planowania i sterowania

ruchem turystycznym, trzecia wskazuje na możliwości technologiczne w stratyfikacji środowiska naturalnego dla celów turystyki i rekreacji. Wśród nich na uwagę zasługują następujące treści programowe:

- zbieranie i przetwarzanie danych o środowisku leśnym, ze szczególnym uwzględnieniem elementów infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej,
- planowanie zagospodarowania rekreacyjnego wykonywane w ramach planu urzędzenia lasu,
- kryteria waloryzacji i ocena przydatności lasu dla turystyki i rekreacji oraz sposoby szacowania wartości krajobrazowych terenu,
- sposoby gromadzenia, przetwarzania, wizualizacji i udostępniania informacji o środowisku (krajobrazie) metodami geomatycznymi, w celu wykorzystania ich do projektowania i lokalizacji przedsięwzięć z zakresu turystyki i rekreacji, w tym wykorzystanie do tych celów technologii Systemów Informacji Przestrzennej (SIP).

Duża część programu odnosi się do zagadnień obecności turystyki i rekreacji na leśnych terenach zarządzanych przez Lasy Państwowe. Wśród nich na uwagę zasługują następujące treści programowe:

- podstawy wiedzy na temat Lasów Państwowych w Polsce, w tym zagadnienia dotyczące udostępniania społeczeństwu lasów do celów turystyki i rekreacji,
- aspekty obecności ludzi na terenach leśnych położonych w różnych regionach Polski i w lasach wokół dużych aglomeracji,
- zakres i charakterystyka całości turystycznej oferty Lasów Państwowych,
- prowadzenie nieformalnej edukacji ekologicznej i przyrodniczej, w tym zasady działania ośrodków edukacyjnych, które stanowią podstawowy warsztat osób prowadzących metodami aktywnymi edukację przyrodniczą,
- cele i zadania współczesnego łowiectwa w zakresie ochrony gatunków łownych i zasad trwałego w czasie gospodarowania ich populacjami, zgodnie z zasadami ekologii i racjonalnej gospodarki łowieckiej.

Znacząca część programu poświęcona jest elementom wykorzystania ogromnego potencjału przyrodniczych atrakcji turystycznych dla zaspokajania społecznych oczekiwań w zakresie rekreacji i turystyki. Najważniejsze z nich, to:

- możliwości definiowania „własnych walorów” i „własnych możliwości” dla budowy lokalnej oferty turystycznej w oparciu o walory przyrodnicze,
- analiza grup docelowych konsumentów w turystyce na obszarach przyrodniczych,
- budowa komplementarnej oferty turystycznej dla regionu uwzględniającej zasoby, walory i przyrodnicze atrakcje turystyczne,
- analiza przykładów lokalnych produktów turystycznych w odniesieniu do grup docelowych konsumentów korzystających z leśnych walorów przyrodniczych i kulturowych,
- perspektywy rozwoju istniejących i możliwości budowy nowych leśnych produktów turystycznych,
- przygotowanie i organizacja imprez turystycznych z wykorzystaniem obszarów cennych przyrodniczo (przykłady w LP).

Obszary przyrodniczo cenne, jakimi niewątpliwie są parki narodowe (PN), parki krajobrazowe (PK) oraz obszary Natura 2000, są najczęściej wymieniane jako najcenniejsze przyrodnicze walory turystyczne. Na ich terenie szczególnie trudno jest godzić wymogi ochronności z oczekiwaniami odwiedzających. W ramach specjalizacji tej problematyce został poświęcony kolejny blok treści programowych. Wśród nich najistotniejsze to:

- miejsce i pozycja turystyki zrównoważonej i przyjaznej dla przyrody i środowiska na obecnym etapie rozwoju cywilizacji,
- turystyka w parkach narodowych (PN) – formy udostępniania do zwiedzania, zagrożenia przyrody, ekoturystyka,

- przygotowanie przyszłych organizatorów turystyki na obszarach objętych różnymi formami ochrony przyrody oraz prawne, organizacyjne i środowiskowe aspekty turystyki w PN i parkach krajobrazowych,
- edukacja przyrodnicza i kulturowa w PN: ośrodki edukacyjne, systemy ścieżek dydaktycznych, zielone szkoły, inne formy.

Podsumowanie

Reasumując kształcenie prowadzone na kierunku turystyka i rekreacja na MSTiR, warto odnieść się do Raportu zespołu oceniającego Państwowej Komisji Akredytacyjnej z wizytacji przeprowadzonej w dniach 17-18 listopada 2009 r. w Międzywydziałowym Studium Turystyki i Rekreacji SGGW, w którym „Komisja zwraca uwagę, że realizowanie kierunku turystyka i rekreacja w systemie międzywydziałowym jest optymalnym rozwiązaniem” (s. 47 Raportu PKA). Ta interdyscyplinarność nauczania na MSTiR, możliwa dzięki tak różnorodnej kadrze nauczycieli akademickich z wielu wydziałów, uwzględniająca szeroką ofertę specjalizacyjną, w tym turystykę na obszarach leśnych i przyrodniczo cennych, może wyróżniać Studium na tle innych polskich uczelni prowadzących kierunek turystyka i rekreacja, które najczęściej kształcą przede wszystkim w obszarze ekonomicznych aspektów funkcjonowania turystyki lub w obszarze nauk kultury fizycznej.

Literatura

- AWF w Krakowie 1993. *Kształcenie kadr dla turystyki na poziomie wyższym w Polsce na tle światowych tendencji*. SERIA Wydawnictwo Monograficzne. Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie; nr 56.
- Burzyński T. (red) et al. 1996. *Kształcenie kadr turystycznych na poziomie wyższym, a potrzeby rynku turystycznego*. Materiały z konferencji w dniach 28-29.10.1996 w Centrum Edukacji Kadr Turystycznych w Krakowie: Instytut Turystyki. Oddział w Krakowie: 1-311.
- Dziendziura K., Krawczak D. 2008. *Kształcenie kadr na poziomie wyższym dla potrzeb gospodarki turystycznej opartej na wiedzy*. W: Gołembski G. (red.) *Nowe trendy rozwoju turystyki*. Sulechów: 59-72.
- Raport zespołu oceniającego Państwowej Komisji Akredytacyjnej z wizytacji przeprowadzonej w dniach 17-18 listopada 2009 r. w Międzywydziałowym Studium Turystyki i Rekreacji Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie* (materiały niepublikowane).
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki* (Dz.U. Nr 164, poz. 1166 z późn. zm.).
- Włodarczyk B. 1997. *Kształcenie kadr turystycznych na poziomie wyższym w zakresie ochrony przyrody na przykładzie specjalności z geografii turystyki i hotelarstwa w Uniwersytecie Łódzkim*. Turyzm, 2: 107-115.
- Wyszogrodzki M. 2007. *Kształcenie wyższe a turystyka i rekreacja*. Zeszyty Dydaktyczno-Naukowe WSHGiT 2: 103-120.

Irena Ozimek

Katedra Organizacji i Ekonomiki Konsumpcji
Wydział Nauk o Żywieniu Człowieka i Konsumpcji
SGGW w Warszawie
irena_ozimek@sggw.pl

Artur Rutkiewicz

Katedra Ochrony Lasu i Ekologii
Wydział Leśny
SGGW w Warszawie
ajr@vp.pl